TA'LIM TIZIMINING RIVOJLANISHIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING JORIY ETILISHINING DOLZARBLIGI

Усмонова Жулдиз Гайратовна
Middle Asia Management Consulting TADQIQOT
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0004-2165-6284
uusmanova04@gmail.com+998917730067
Анашева Замира Илесбаевна
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0004-6195-5748
anashevazam1212@gmail.com +99899-405-57-00

Annotatsiya: Ta'lim jarayonini raqamli formatga o'tkazish, raqamli ta'lim texnologiyalarini keng joriy etish asosida bilimlar transferini ta'minlash, har bir ta'lim oluvchining shaxsiy xususiyatlarini inobatga olgan holda bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirish uchun axborot tizimlarini joriy etish, loyihaviy o'qitish usullarini kengaytirish" kabi ustuvor vazifalar belgilangan.
Kalit so'zlar: Ta'lim, jarayon, raqamli ta'lim texnologiyalari,transfer, shaxsiy xususiyatlar, bilim, ko'nikma, kompetensiya, axborot tizimi, loyiha, usul.
Аннотация: Были определены приоритетные задачи, такие как «перевод образовательного процесса в цифровой формат, обеспечение передачи знаний на основе широкого внедрения цифровых образовательных технологий, внедрение информационных систем для формирования знаний, навыков и компетенций с учетом индивидуальных особенностей каждого учащегося и расширение методов проектного обучения».
Ключевые слова: Образование, процесс, цифровые образовательные технологии, передача знаний, личностные характеристики, знания, навыки, компетенции, информационная система, проект, метод.
Annotation: Priority tasks were identified, such as "transferring the educational process to a digital format, ensuring the transfer of knowledge based on the widespread introduction of digital educational technologies, the introduction of information systems for the formation of knowledge, skills and competencies taking into account the individual characteristics of each student and the expansion of project-based learning methods."
Key words: Education, process, digital educational technologies, knowledge transfer, personal characteristics, knowledge, skills, competencies, information system, project, method.

Kirish

Jahon ta'lim muassasalarida raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda pedagogik loyihalashtirilgan, hamkorlik texnologiyalari va modellari amaliyotga tatbiq etilmoqda. Ijtimoiy hatti-harakatlarni tartibga soluvchi murakkab aqliy tizimlarni shakllantirish, talabalarning faol hamkor va hammuallif sifatlarini rivojlantirish, raqamli texnologiyalar asosida fan, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini ta'minlash va tijoratlashtirish talablariga mos universitet hamkorligining yangi modellarini yaratish va amaliyotga tatbiq etishga qaratilgan yirik loyihalarni bajarish bo'yicha tizimli ishlar olib borilmoqda.

Dunyoning rivojlangan ilmiy-tadqiqot muassasalarida ilg'or pedagogik tajribalar asosida erishilgan ijobiy natijalarni umumlashtirish, kasbiy ta'lim yo'nalishlarida yagona axborot-ta'lim portallarini takomillashtirish hamda ularning axborot-metodik ta'minotini kuchaytirish bo'yicha

keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Shuningdek, ““nou-xau” texnologiyalariga asoslangan xolding kompaniyalari va sanoat korporatsiyalari uchun kadrlar tayyorlashning dual ta’lim tizimini rivojlantirish hamda “OTM-maktab” hamkorlik modelini yaratishga doir ilmiy izlanishlar olib borilmoqda.” Shu bilan birga, talaba, o‘qituvchi va tadqiqotchilarning jahon ta’lim resurslari, zamonaviy ilmiy adabiyotlarning elektron kataloglari hamda ma’lumotlar bazalariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, kasbiy-pedagogik innovatsion boshqaruvning ko‘p funksiyali makonini shakllantirish hamda sub’ekt-sub’ekt aloqadorligiga asoslangan ko‘p profilli muhitni yaratish masalalariga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Respublikamizda so‘nggi yillarda ta’lim va o‘qitish sifatini baholashning xalqaro standartlarini joriy etish, ta’lim muassasalari faoliyatining sifatini hamda samaradorligini oshirish, ilmiy va innovatsiya yutuqlarini amaliyotga joriy etishning samarali mexanizmlarini yaratish, ta’lim muassasalari va ilmiy-tadqiqot institutlari huzurida ixtisoslashtirilgan ilmiy-eksperimental laboratoriyalar, yuqori texnologiya markazlari va texnoparklarni tashkil etishning me’yoriy asoslari yaratilmoqda.

Ta’lim jarayonini raqamli formatga o‘tkazish, raqamli ta’lim texnologiyalarini keng joriy etish asosida bilimlar transferini ta’minlash, har bir ta’lim oluvchining shaxsiy xususiyatlarini inobatga olgan holda bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarni shakllantirish uchun axborot tizimlarini joriy etish, loyihaviy o‘qitish usullarini kengaytirish” kabi ustuvor vazifalar belgilangan

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Hozirgi davrda ta’lim tizimining rivojlanishida sun’iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi eng dolzarb masalalardan biridir. Dunyo miqyosida raqamli transformatsiya jarayonlari barcha sohalarda, xususan, ta’limda ham chuqur o‘zgarishlarni olib kirmoqda. Sun’iy intellekt o‘quv jarayonini baholashni avtomatlashtirish, o‘quvchilarning ehtiyojlariga mos ta’limni tashkil etish va o‘qituvchilar faoliyatini yengillashtirishda muhim o‘rin tutmoqda. Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, O‘zbekiston Respublikasi ham “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida ta’limda zamonaviy raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, shu jumladan sun’iy intellektdan samarali foydalanish yo‘nalishida izchil ishlarni amalga oshirmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi – ta’lim tizimida sun’iy intellekt texnologiyalarini joriy etishning nazariy asoslarini, xalqaro tajribani va O‘zbekiston sharoitidagi imkoniyat hamda muammolarni tahlil qilishdan iboratdir.

Muhokama

Sun’iy intellekt tushunchasi va ta’limdagi roli. Sun’iy intellect — bu kompyuter tizimlari tomonidan inson tafakkuriga xos bo‘lgan o‘rganish, tahlil qilish, qaror qabul qilish kabi funksiyalarni bajarish qobiliyatidir. Ta’limda SI o‘qitish jarayonini avtomatlashtirish, o‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash, shaxsiy o‘quv yo‘nalishlarini shakllantirish imkonini beradi.

Sun’iy intellekt asosida o‘qitish texnologiyalari. AI yordamida o‘qitish texnologiyalari adaptiv o‘quv tizimlarini yaratish imkonini beradi. Misol uchun, har bir o‘quvchining o‘zlashtirish darajasi tahlil qilinadi va unga mos topshiriqlar taklif etiladi. Bu jarayon “learning analytics” va “adaptive learning” tamoyillariga asoslanadi. Sun’iy intellekt o‘quv jarayonini kuzatadi, o‘quvchining bilim darajasi, qiziqishlari va xatolarini tahlil qiladi. Shunga asoslanib, tizim har bir o‘quvchiga individual – ya’ni moslashtirilgan (adaptiv) o‘quv yo‘nalishini shakllantiradi. Bunday tizimlar “adaptiv o‘quv tizimlari” (adaptive learning systems) deyiladi.

AI yordamida o‘qituvchi faoliyatini avtomatlashtirish AI tizimlari o‘qituvchining kundalik ishlarini yengillashtiradi. Masalan, testlar yaratish, baholash, o‘quvchilar faoliyatini tahlil qilish kabi jarayonlar avtomatik tarzda amalga oshiriladi. Natijada o‘qituvchi ko‘proq pedagogik va ijodiy faoliyatga e’tibor qaratadi. Sun’iy intellekt texnologiyalari zamonaviy ta’lim tizimida o‘qituvchining kundalik faoliyatini yengillashtirish, o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish va boshqaruvni avtomatlashtirishda muhim rol o‘ynamoqda. AI asosidagi tizimlar o‘qituvchilarning ma’muriy, tashkiliy hamda takroriy vazifalarini bajarishda yordam beradi va ularning asosiy e’tiborini pedagogik, tahliliy hamda ijodiy faoliyatga qaratish imkonini yaratadi. Xususan, sun’iy intellekt vositalari yordamida test topshiriqlari, oraliq va yakuniy baholash jarayonlari avtomatlashtirilmoqda. Bu jarayon o‘quv dasturining mazmuni, o‘quvchining bilim darajasi va o‘zlashtirish tezligiga mos tarzda individual topshiriqlarni shakllantirish imkonini beradi. Natijada, baholash jarayoni inson omilidan kamroq ta’sirlanadi va obyektivlik darajasi oshadi.

Natija

Bundan tashqari, AI tizimlari o‘quvchilarning faoliyatini real vaqt rejimida tahlil qiladi, ularning darsdagi faolligini, topshiriqlarni bajarish tezligi va xatoliklarini aniqlaydi. Ushbu tahlil natijalari asosida o‘qituvchi o‘quvchilarning individual rivojlanish dinamikasini kuzatib, o‘qitish metodikasini moslashtirish imkoniga ega bo‘ladi. Shuningdek, AI tizimlari yordamida yaratilgan analitik modullar o‘qituvchiga o‘quvchilarning umumiy natijalari, kuchli va zaif tomonlari haqida chuqur statistik ma’lumot beradi. Bu esa ta’lim sifatini oshirish, shaxsga yo‘naltirilgan o‘qitish modelini qo‘llash hamda pedagogik qarorlarni ilmiy asosda qabul qilish imkoniyatini kengaytiradi. Umuman olganda, sun’iy intellekt tizimlarining ta’limdagi joriy etilishi o‘qituvchini almashtirmasdan, balki uning faoliyatini raqamli yordamchi sifatida qo‘llab-quvvatlaydi. Natijada o‘qituvchi ko‘proq strategik, kreativ va tarbiyaviy vazifalarga e’tibor qaratadi, bu esa o‘qitish jarayonining sifatini va samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. AI asosida baholash, monitoring va tahlil Sun’iy intellekt o‘quvchilarning bilimlarini doimiy ravishda tahlil qiladi, ularning rivojlanish dinamikasini kuzatadi. Bu nafaqat baholash jarayonini tezlashtiradi, balki xolislikni ham ta’minlaydi.

O‘zbekiston ta’lim tizimida AI joriy etish istiqbollari. O‘zbekiston ta’lim tizimida sun’iy intellekt texnologiyalarini keng joriy etish istiqbollari yuqori. Kelgusida AI asosida darsliklar yaratish, avtomatik baholash tizimlarini joriy etish, o‘quvchilarning individual rivojlanish xaritalarini shakllantirish rejalashtirilgan. Bu esa mamlakatda ta’lim sifatini oshirish va xalqaro raqobatbardoshlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda Sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim tizimiga joriy etilishi zamonaviy pedagogik jarayonning ajralmas qismiga aylanmoqda. U nafaqat o‘quv jarayonini samarali tashkil etishga, balki ta’lim sifatini oshirish, o‘qituvchilar mehnatini yengillashtirish va o‘quvchilarning shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. O‘zbekiston ta’lim tizimida ham AI texnologiyalarini keng joriy etish orqali innovatsion yondashuvni shakllantirish, xalqaro standartlarga mos ta’lim muhitini yaratish mumkin.

Adabiyotlar:

1. Axtyamova I.M. “XXI asr ta’limida sun’iy intellekt – yangi imkoniyatlar maydoni”, 2021.
2. Xekxauzen X. “Motivatsiya va faoliyat”, 2003.
3. Matyushkina A.A. “Ijodiy tafakkur psixologiyasi”, 2008.
4. Goncharova Ya.S. va boshqalar. “Talabalarning mustaqil axborot izlashga tayyorligi”, 2017.